

Tibetaanse cowboys

OP DE MOTOR DOOR
HET WILDE OOSTEN

TEKST EN FOTOGRAFIE JOYCE KUI PERS

China en Tibet. Twee werelden, politiek gezien één land. De ene dag rijdt je in een miljoenenstad, de volgende dag haalt een Tibetaanse cowboy op een paard jou en je motor in. We haalden ons Chinese rijbewijs - uniek - en gingen op weg naar het paardenracefestival van Litang.

China raast de toekomst tegemoet

Khampa's op de motor

Pauze voor danseressen

Zeven Schatten

Doeken voor de doden.

Weinig tegenliggers gezien onderweg...

Tibetaans 'Centre Parcs'

Slaapdronken, op 4200 meter hoog, struikel ik over een rondslingerend hoofd van een yak. Duidelijker: een kop, zonder de rest van het dappere zwarte rund dat leeft op de hoogvlaktes van Azië. Bulderend gelach om vier uur 's ochtends, van zo'n twaalf mannen gehuld in vilten poncho's, yaklederen broeken, sommigen een gedroogde yakmaag, die dienst doet als heupfles, stevig in de hand geklemd. Mijn handgemaakte paardrijlaarzen van yakleer – als vervanging voor mijn Daytona motorlaarzen, die de vlucht naar China niet gehaald hebben – zwaaien de lucht in. Mijn hoofd is even dicht bij het gras van de graslanden dan m'n voeten. Niet de goede volgorde. Maar blijkbaar wel uitnodigend. Een man trekt me omhoog. En niet zo maar een. Met dikke rimpels, scherp als een papiersnede. Een huid als een ingelopen leren broek. De UV-stralen op de hoogvlaktes hebben hun doel niet gemist. Wat ik hier nu zie, is de verschuiving in tolerantie: de blik op mijn Tibetaanse paardrijlaarzen doet hem blijkbaar besluiten dat ik of knettergek ben (elke Tibetaan weet, net als

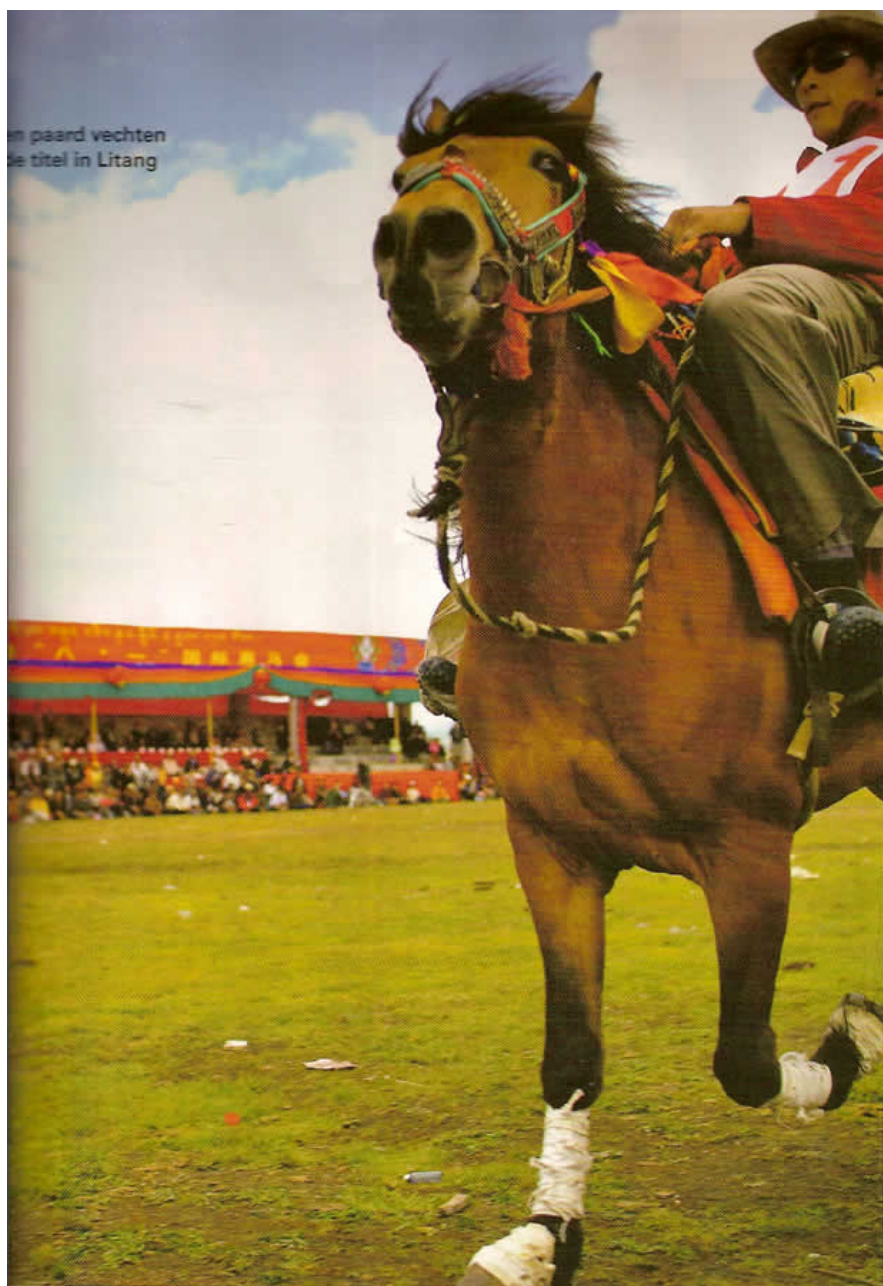
ik proefondervindelijk heb ontdekt, dat deze laarzen niets overlaten van de huid op je hielen), of een zeer moderne paardrijder (ik heb een paar gemotoriseerde paardenkrachten onder m'n kont in de vorm van een lichte Yamaha Serow offroad motor, die hij al zag staan in de verte). Zijn arm gebaart naar een vuur dat niet gelukt is, vlakbij zijn tent.

Khampa

Een Tibetaanse cowboy, ofwel: een khampa. Hij mist dan wel een paar tanden, en z'n lichaamsgeur nadert onmiskenbaar die van een groep Yaks die net uit een sauna komt, maar het gebaar is groots: of ik hun fresh kill van vandaag wil bewonderen. In de tent – opgetrokken uit jute – ligt de rest van de yak. Net geslacht. Een dag nemen ze om hem iets te laten besterven, in de hoop dat vanavond gedronken en gegeten kan worden op een overwinning. En die Yak verliest z'n leven op de Tibetaanse hoogvlakte na jarenlange trouwe

diens. Hij heeft waarschijnlijk al een aantal keer hetzelfde festival beleefd. En overleefd. Vanochtend sleep de cowboy zijn mes en sprak tegen het dier, de laatste woorden die de yak zou horen. Ik zag het al eerder, op een afstand. Onderweg naar Litang. Vakkundig, met drie mensen van een gezin. Het doden van een dier is hier letterlijk overleven, en een weloverwogen beslissing. Elke beslissing van de Tibetaanse nomaden lijkt er een, genomen om hun eigen bestaan op dat moment voor misschien een generatie te prolongeren. Dus hangt de rest van de yak nu over een zelfgetimmerde bok. Nadruppend. Met die vorm van doding valt te leven, denk ik. Ik krijg een spiegel voorgehouden. De spiegel zag dat wij westers waren, maar toch als goedgekeurde – dus met een in het land geldend rijbewijs – motorrijders hier rondtoeren. In 2004 lukte het ons voor de eerste keer, in groepsverband. En dat is ongeëvenaard. Sporadisch krijg je het voor elkaar om solomotoeristen legaal te laten rijden in dit land. Of, als je het wat wereldser bekijkt, deze landen. Sjaak Lucassen

en paard vechten
de titel in Litang

op z'n R1 was hier in 2005, maar dan hebben we het over een zeer – om het zwak uit te drukken – door de wol geleverde reiziger. Extrema in optima forma.

Nomadenfeest

Ik ben in Litang, voor een week het Wilde Westen van China. Al is dat wel een bijna Chinese interpretatie, want eigenlijk is het mij wel duidelijk dat ik me in het oosten van Tibet bevind. Honderden champa's zijn soms wel wekenlang onderweg geweest met hun paarden, tenten en yaks om hier hun kamp te maken. Het is begin augustus, en Tibetaanse nomaden vieren deze maand feest. Traditiegetrouw trekken ze over de graslanden, en slaan tijdelijk hun kamp op bij vrienden of familieleden.

De sfeer hier vormt een groot contrast met onze start in het typisch Chinese Lanzhou: een miljoenenstad, waar de werknemers 's ochtends vroeg nog gezamenlijk ochtendgymnastiek bedrijven

onder het toeziende oog van hun baas. Ik sta in de rij om kokendheet water te tappen voor in mijn thermoskan. Net als de Chinezen heb ik een kleine thermoskan als mobiele theepot aangeschaft, die ik overal mee naartoe sjouw. Die kwam handig van pas tijdens de tijdrovende onderhandelingen met onze lokale 'reisagent', die ons aan Chinese rijbewijzen moest helpen. Een maand lang heb ik de route verkend per bus, en sommige stukken liftend. En ik kan niet anders zeggen dan dat het tijdens deze motorreis niet aan avontuur zal ontbreken.

Onontgonnen

China, en het Tibet waar we doorheen zullen trekken, zijn relatief onontgonnen terrein voor toeristen. Dat werd duidelijk tijdens die maand in m'n eentje, als buitenlander in de bussen tussen de geiten, slalomend om de landverschuivingen te omzeilen (Ik was net iets te vroeg in China, tijdens het regenseizoen). Ik hurkte gezellig met

mijn Chinese en Tibetaanse medereizigers mee, in rijen naast elkaar tijdens sanitaire stops. Na een paar weken in restaurants kon ik op de markt duidelijk maken dat ik iets wilde eten dat ten eerste dood was, en ten tweede niet zo pittig dat de blaren op m'n tong stonden na een hap. We bevinden ons in het gebied tussen de Chinese miljoenensteden Lanzhou en Chengdu. Hier ligt de bakermat van de fantastische Sichuan-keuken, die je al etende meevoert van totale verrukking na een hap van een vers paddestoelenroerbak gerecht, tot absolute wanhoop tijdens de pogingen om de vuurzee in je mond na een hap van *Mapo Daufu* (tofu in Sichuan peperbessen) of kip met cashewnoten en pepers te blussen.

Zelfs de lichaamstaal

Met de motor zal het niet minder ontwrichtend en spannend zijn. Het is uniek dat we hier kunnen gaan rijden, als eerste motorreisorganisatie ter wereld. De moeilijkheid van het motorrijden ligt niet zo zeer in het wegdek – dat is overwegend strak asfalt met weinig tegenliggers –, maar vooral in de oriëntatie, en de beleving van China en Tibet. En natuurlijk de hoogte: het grootste deel van de reis is boven de 3000 meter! Goed, we zien een asfaltweg, slingerend tussen de graslanden, of ijzingwekkend steil stijgend om een pas van ruim 4700 meter te overbruggen. Maar er is voor ons meer uniek. Het schrift. De taal. Ook de lichaamstaal. Soms vraag ik de weg, probeer het te vertalen door het diepste uit m'n creatieve vermogens op te dissen. Een plaatsnaam als Hong Yuan probeer ik op verschillende manieren uit te spreken. Bij een twijfelachtige poging negen – Hong Yuan verbasterd tot Hang Jongere – heb ik beet. Heel druk gebaart de heer in kwestie met z'n hele lijf: die kant op. Die kant? Aha. Gras. En nog interessanter: gras waar lelies in groeien, dus moeras! Dit wordt een interessante rit.

Rijbewijs halen

Maar we moesten eerst nog, twee weken eerder, ons Chinese rijbewijs halen, voordat we op de Yamaha Serows mogen stappen. Een rijbewijs met theorie-examen, in een gebouw waar de bakjes

DE KWESTIE CHINA EN TIBET

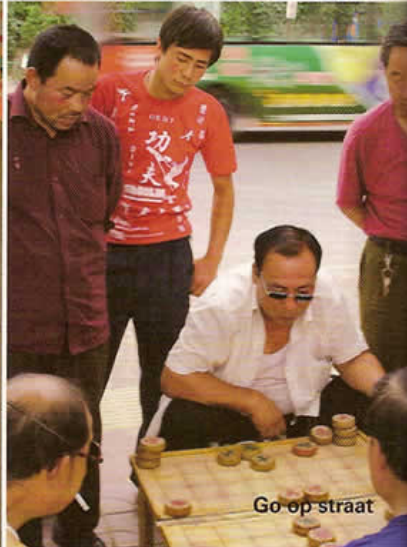
China viel Tibet in 1949 binnen. Verzet tegen deze bezetting leidde tot zware onderdrukking door het Chinese Volksbevrijdingsleger. In 1959 was er een Tibetaanse volksoptocht, die met harde hand werd neergeslagen. De Dalai Lama – de geestelijk en politiek leider van Tibet – vluchtte samen met zijn regering naar India. Tot op de dag van vandaag leeft hij daar in ballingschap. Officiële gesprekken tussen de Chinese regering en de Tibetaanse regering in ballingschap zijn niet aan de orde, momenteel.

Mijn ros: een Serow

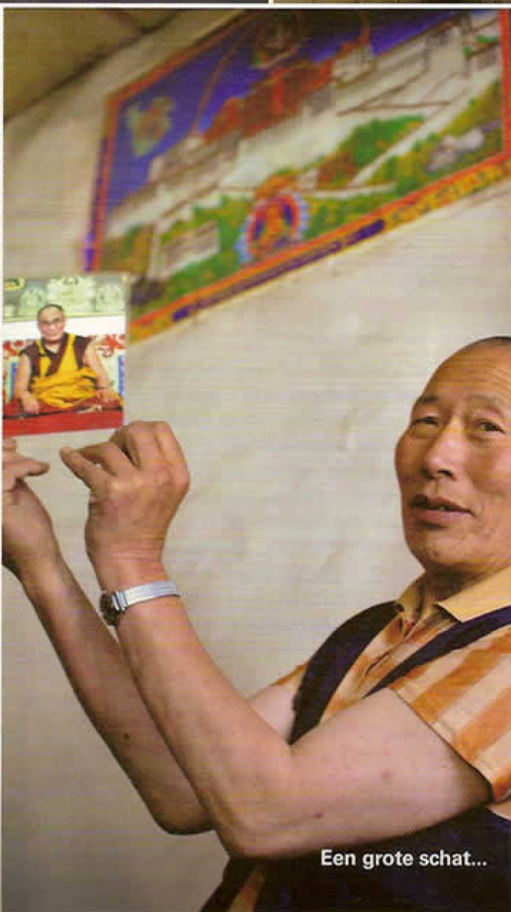
Gebedsmolens

Go op straat

Vruchtjes voor de thee

Een grote schat...

McTsam

SLAAP IN TIBETAANSE TENTEN OF HOTELS EN EET BIJ TIBETANEN

WEL OF NIET NAAR TIBET?

De Dalai Lama heeft een statement gemaakt waarin hij reizigers aanspoort juist wel naar Tibet te gaan, maar dat op een verantwoorde manier te doen: steun de Tibetaanse gemeenschap door in hun hotels en tenten te overnachten, te eten bij Tibetanen, en hun eigen souvenirs te kopen. Op deze manier krijg je een goed beeld van de boeiende cultuur, en kun je misschien uitdragen hoe belangrijk het is dat deze behouden blijft. Hoe meer mensen internationale druk uitoefenen op China om het beleid aan te passen, hoe groter de kans op een vreedzame oplossing!

voor het spugen in een hoek staan. Voor de vorm heeft de Chinese lokale overheid in Lanzhou dit jaar een vertaler op het theorie-deel losgelaten. De bedoeling is dat ik de vragen in het *Chenglish* (Chinese English) voorlees, en dat de groep het goede antwoord aankruist op het papier. Het blijken teksten die niet zouden misstaan in een songtekst van Pink Floyd, neergepend tijdens de hoogtijdagen van de LSD. 'You see woman, with a bridge on her head, crossing street in her bicycle. You go fast?' Onnodig om te zeggen dat we met vlag en wimpel slagen.

Onze chauffeur Liu heeft voor het gemak al een ritje naar het staatsziekenhuis gemaakt, en zich medisch laten keuren voor het medische certificaat dat we ook nog nodig hebben. Voor de hele groep. Liu's blakende gezondheid (ondanks drie pakjes sigaretten per dag en zijn schijnbare vergroeiing met zijn auto) heeft de dienstdoende arts ervan overtuigd dat de hele groep zich wel net zo gelukkig en gezond mag prijzen als Liu. Of heeft het er mee te maken dat ze vroeger samen op school zaten?

Pelgrims

In ieder geval verlaten we na een paar dagen Lanzhou, en via een tussenstop in het islamitische Linxia - waar duizenden Hui-moslims wonen - komen we aan in Xiahe, pelgrimsoord voor boeddhisten, met het prachtige Labrangklooster als middelpunt van de stad. We zijn, op maar zes uur van het Chinese Lanzhou, ineens in Tibet: vierkante witte, robuuste huizen met kleurige belijningen, gebedsvlaggen en boeddhistische tempels. En we hebben al een klim gemaakt naar meer dan 2500 meter hoog, en onderweg 'zeven schatten thee' gedronken. De Chinese uitbrei-

dende bebouwing ligt achter ons. Geen hijskranen als werktuig meer, we zien de eerste yaks. En tientallen pelgrims, die soms houten plankjes op hun handen en knieën hebben vastgemaakt, als bescherming tijdens hun soms duizenden kilometer lange voettocht naar een van de Tibetaanse kloosters.

Voettocht is eigenlijk een *understatement*: de meeste pelgrims gebruiken hun hele lijf om de afstand te overbruggen. Ademloos parkeerde ik m'n motor langs de weg, toen ik een bedevaarder zichzelf op de grond zag laten vallen met het lichaam languit gestrekt, om vervolgens een grote stap te maken, waarna hij zich weer ter aarde stortte. Als motorrijder hullen we ons in beschermende kledij om zo lang mogelijk van onze zelfverworven religie te genieten. Boeddhistische pelgrims dragen hout om hun 'verderfelijke omhulsel' bescherming te bieden tijdens hun zoektocht naar de verlichting.

Het Labrangklooster is kilometers lang ommuurd. Pelgrims lopen met de klok mee om het gebouw, en zwengelen onderweg de honderden koperen gebedsmolens aan, terwijl ze een mantra prevelen. Onze aanwezigheid wordt amper opgemerkt. De wind waait hier al eeuwen dwars door de gebedsvlaggen heen. Een paar motoren met westerlingen veranderen daar niets aan.

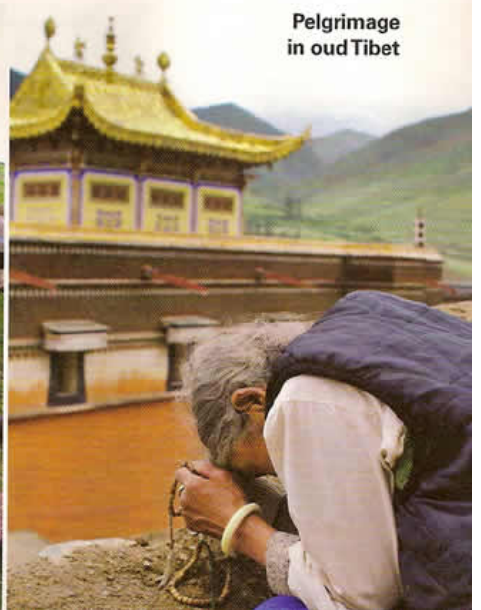
Kreunende Serows

De dagen erna geven ons en onze motoren stof tot nadenken: de Serows kreunen als we hoger en hoger klimmen. Minder zuurstof, dus de verbranding verloopt minder goed. Xe (spreek uit:

Sjeeh), onze monteur, haalt de luchtfilters van onze motoren af. Niet over nadenken. Rijden! We wennen zelf ook schoksgewijs aan de grotere hoogte. Het landschap heeft een kalmerende uitwerking: we rijden al een paar dagen het gras achterna. De graslanden zijn prachtig, het groen af en toe onderbroken door het zwart van kuddes met yaks, aangevoerd door Tibetaanse nomaden op hun paarden. Verder niets dan ijle lucht tijdens de beklimmingen, en verwondering als we na een dag rijden in het schijnbare niets, aankomen in een grote plaats, waar Chinese en Tibetaanse invloeden hand in hand gaan. Waar jonge Tibetaanse monniken zich in een internetcafé verdiepen in oorlogs-computerspellen, niet bewust van de tegenstrijdigheid die ze uitstralen.

McTsampa

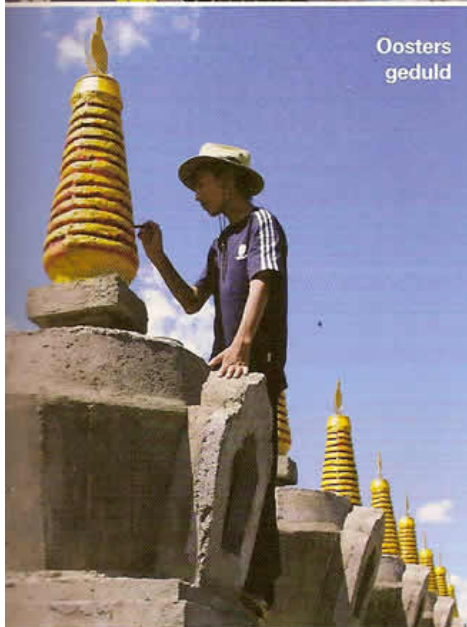
Een paar keer stoppen we bij een Tibetaans tentenkamp. Strategisch opgezet langs de weg, als een boeddhistische interpretatie van een McDrive. Geen friet, maar yakboterthee en tsampa. Onze motoren staan geparkeerd naast de yaks en paarden, en een Tibetaanse man doet ons voor hoe je tsampa maakt van het geroosterde gerstemeel. Yakboter, zout, suiker en wat water, en het meel beetje bij beetje kneden. Er ontstaat dan een rauw deeg, dat je wegslikt met een slok yakboterthee. En dat is voor onze magen nog niet zo'n simpele opgave. Yaks stinken, ze hebben een geur om zich heen hangen die me doet denken aan tien geitenbokken bij elkaar. En aangezien de Tibetanen leven van alles wat een Yak voortbrengt, is die lucht allesoverheersend. Hun tenten ruiken ernaar, hun paarden, de kleding. En de tsampa

Westerse invloed

Oosters geduld

The twain meet...

BOEKEN

Deze tocht kun je zelf maken door te boeken bij Motortrails in Amsterdam, www.motortrails.nl. Dankzij de intensieve contacten die dit bureau al jaren met China onderhoudt, kan het – voor zover wij weten als enige – een dergelijke reis aanbieden. Het programma is daarbij niet exact vast te leggen, maar in grote lijnen volg je het spoor van Joyce in Tibet.

dus. Maar na twee maanden hier, ben ik van de lucht gaan houden. De verlegenheid die de Tibetaanse nomaden eerst laten zien, maakt na wat gestaar vol ongeloof naar die westerlingen op een motor meestal plaats voor een overrompelende gastvrijheid. Schuddebuikend rollen twee Tibetaanse vrouwen over het gras als ze ontdekken dat we harde stukken – protectie- onder onze 'vachten' –motorjassen blijken te hebben.

Feesten

Meer dan een week zijn we onderweg naar Litang, en overall zien we onderweg voorbereidingen voor de Tibetaanse feesten. We bedwingen een pas die ons over maar liefst 4700 meter voert. We belanden per ongeluk – als dat al bestaat tijdens reizen – in een festival van de Gele-Kappensekte. Getooid in bordeauxrode pijen met gele en oranje kappen, murmelen de monniken onverstoort hun mantra's. De flamboyante Tibetaanse Leisha schotelt ons enorme yakburgers en zelfgebakken appel-flappen voor, terwijl ze de kachel flink opstookt voor onze verkleumde motorliefjes op die hoogte, in Lang Mu Si. We komen aan in Tagong, een hooggelegen dorp, omgeven door graslanden en bergtoppen, met kilometers lange slierten van gebedsvlaggen. Waar het gebruikelijk is om je paard even voor de winkel te parkeren, terwijl je je handgemaakte yakleren paardrijlaarzen ophaalt. Ik word uitgenodigd in een restaurantje. Ook hier zijn de Tibetaanse feesten al in volle gang. De heer des huizes laat me stiekem zijn gekoesterde – verboden – foto van de Dalai Lama zien. China

TIBET OF TAR?

De Tibet Autonomous Regio (TAR) bestaat uit zes provincies, die de Chinezen aanduiden als Xizang. Hier valt het 'Tibet' uit de reisboeken onder: met de hoofdstad Lhasa als bekend middelpunt. Het land wat de Tibetanen zelf Tibet noemen, bestaat uit de TAR plus zes provincies van Qinghai, twee provincies van Sichuan, en een provincie van Gansu. Het eigenlijke Tibet is dus een veel groter gebied dan alleen de TAR. Onze reis ging deels door de TAR, maar ook door de 'scherm'gebieden. Makkelijker gezegd: volgens de Chinezen reisden we in China, volgens de Tibetanen in Tibet. Het westen van China, of het oosten van Tibet...

verbiedt afbeeldingen van de politiek en geestelijk leider. Dubbel, want in China zelf kun je overal foto's van hem kopen.

Zwarte Cross

En nu lig ik dus onderuit. Gestruikeld over een koele kop. Tussen de cowboys, in Litang, het feitelijke doel van onze reis. We zagen het festivalterrein liggen, toen we via de bergen aan kwamen rijden, daar, in de diepte. Honderden witte tenten. Diepte is relatief: het festival, en onze tent, liggen op 4200 meter hoogte. Het toilet is een drooggevalen riviertje, onze keuken een op yakmest gestookt vuur met een gietijzeren ketel. Het terrein doet me nog het meest denken aan de Zwarte Cross, maar dan voor paardrijders. Duizenden Tibetanen hebben hun kamp opgezet, hun mooiste klederdacht aangetrokken, en voor een week aan eten en drinken meegesleept met hun kudde. Het openingsfeest is een rare mengeling van Chinees militair machtsvertoon tijdens een parade, en uitzinnig dansen van groepen uit verschillende Tibetaanse subculturen.

Drie dagen lang zien we wat de cowboys met hun paarden kunnen. Er zijn wedstrijden die variëren van simpele races, tot een soort behendigheidsspel waarbij ze zich zijdelings half van hun paard afwerpen om sjerpen van de grond te rapen. Ik krijg nog een kleine opdonder van een verdwaalde losse flodder uit een van de geweren tijdens een andere wedstrijd. We worden uitgenodigd bij een van de winnaars in zijn tent, compleet met TV en karaokeset. We slapen weinig door de hoogte, het feest is ook voor ons een roes.

Het is bijna rustgevend als we de vijf dagen daarna onderweg zijn naar de Chinese miljoenenstad Chengdu, bekend van het panda-reservaat. Na Litang rijden we langzaam weer meer in een typisch Chinese omgeving. Er is meer verkeer, de huizen zijn anders, het eten zet ons weer op scherp. De frisse bergen worden vervuld voor het hete platteland van China. De verzengende hitte van de Sichuan 'hot-pot' in het plaatsje Ya'an – een Chinese fondue met meer rode pepers dan bouillon – is het tegenovergestelde van de zoetige koude rauwe tsampa. Aangekomen in de periferie van Chengdu maken we nog een aantal extra kilometers doordat we verdwalen in de wirwar van snelwegen. Geen graslanden meer, maar vluchtheuvels. Niet honderden yaks, maar duizenden stinkende auto's.

Net als die pelgrims

Onze wielen rolden door twee werelden, elk met zijn bestaansrecht, schoonheid en verhaal. Van beide ben ik gaan houden. China, met al z'n rumoer. Tibet, met al zijn rauwe zwijgzaamheid. Maar ik verlang ook naar verstilling, zoals ik de boeddhisten zag omhelzen. Is het nog mogelijk de Chinese vooruitgang een halt toe te roepen, duidelijk te maken dat stilstand niet altijd achteruitgang is? Is het mogelijk voor de Tibetanen en Chinezen om zich, net als die pelgrims, te laten vallen – de Chinezen hun starheid – weer op te krabbelen – de Tibetanen hun land weer terug – en samen een stap voorwaarts zetten?